

Ο Γιώργος Θεοτοκάς θεολογεί... (Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος)

[/ Πεμπτούσια](#)

Ο Γ. Θεοτοκάς (1905-1966) υπήρξε μια ξεχωριστή μορφή των νεοελληνικών γραμμάτων. Κωνσταντινοπολίτης με Χιώτικη καταγωγή και από τους δυο γονείς του. Πατέρας του ο Μιχαήλ Θεοτοκάς (1872-1951), διαπρεπής νομικός, και μητέρα του η Ανδρονίκη Νομικού, κόρη γνωστού εμπόρου της Πόλης. Ο πατέρας του αναπτύσσει στενές σχέσεις με το Πατριαρχείο· το 1897 δημοσιεύει την Νομολογία του Οικουμενικού Πατριαρχείου[1], γίνεται σύμβουλος του «Διαρκούς Μεικτού Συμβουλίου του Πατριαρχείου», εκπονεί εμπειριστατωμένο Υπόμνημα του Οικουμενικού Πατριαρχείου στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης (1919). Υπήρξε στενότατος συνεργάτης των Πατριαρχών Κωνσταντίνου Ε΄(1833-1914) και Ιωακείμ του Γ΄(1834-1912) και σύμβουλος του Οικουμενικού Πατριαρχείου μέχρι και το 1922, όταν εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στην Αθήνα[2]. Επισημαίνουμε ότι ένας αδελφός του παππού του από τη μεριά του πατέρα του, ο Κωνσταντίνος, έγινε μοναχός με το όνομα Γερμανός και αργότερα Μητροπολίτης Λέρου και Καλύμνου (το διάστημα 1903-1918)[3] και ο νεαρός Γιώργος Θεοτοκάς περνά κάποια καλοκαίρια του φιλοξενούμενος από τον Μητροπολίτη στη Λέρο. Μεγαλώνει, λοιπόν, σ'ένα οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, και σε μια πόλη, την Κωνσταντινούπολη, όπου το θρησκευτικό στοιχείο φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο.

Ο Γιώργος Θεοτοκάς

Είναι βέβαια εξαιρετικά δύσκολο να «θεολογήσει» ένας κοσμικός, παρόλα αυτά ο Θεοτοκάς το επιχειρεί λογοτεχνικά. Η λογοτεχνία, βέβαια, δεν αποτελεί «στέρεο έδαφος» για ανάπτυξη θεολογικών απόψεων, αφού το έδαφός της είναι σαθρό και λειτουργεί ως «κινούμενη άμμος».

Ένα προσωπικό γεγονός -ο θάνατος της πρώτης του γυναίκας, της φιλόλογου Ναυσικάς Στεργίου από τη Θεσσαλονίκη, το 1959- θα τον συγκλονίσει και θα τον κάνει να «επαναπροσδιοριστεί», να «επαναπροσανατολιστεί»[4].

Στο σημείωμα αυτό θα περιοριστούμε στην παρουσίαση των «θεολογικών», θρησκευτικών απόψεων που αναπτύσσονται στο β' μέρος (τόμο)[5] του μεγάλου μυθιστορημάτος του «Ασθενείς και οδοιπόροι». Αυτό αποτελείται από δύο ενότητες, «Το αρχείο του μοναχού Τιμοθέου» και «Οι επιζώντες».

Αφηγηματικός πρωταγωνιστής είναι ο Μαρίνος Βελής, ένας διανοούμενος, ένα ανήσυχο μυαλό που είχε παίξει κάποιο ρόλο στην ιδεολογική ζωή της γενιάς του[6]. Αυτός, ενώ στο πρώτο μέρος είναι έφεδρος αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού που πολεμά τους Ιταλούς αρχικά και στη συνέχεια τους Γερμανούς στο αλβανικό μέτωπο, στο δεύτερο είναι ήδη μοναχός σε Μονή του Αγίου Όρους και του έχει ανατεθεί το διακόνημα του βιβλιοθηκαρίου. Η μεταστροφή του έχει συμβεί αόρατα και μυστικά[7]. Επομένως, και ο τίτλος του έργου -«Ασθενείς και

οδοιπόροι»- και ο ήρωας (του δεύτερου μέρους) -ο μοναχός Τιμόθεος- διαμορφώνουν εξ αρχής μια θεολογική περιρρέουσα ατμόσφαιρα.

Σ' αυτό το αφηγηματικό πλαίσιο ο μοναχός Τιμόθεος -αλλά και άλλοι, μοναχοί και κοσμικοί- βρίσκουν πολλές φορές την ευκαιρία να εκφραστούν θεολογικά.

Ξεκινώντας αυτήν την αναζήτηση καταρχάς παρουσιάζουμε απόψεις που διατυπώνονται γενικά για την Ορθοδοξία.

Όταν ο Βελής ως αντιστασιακός (έφεδρος αξιωματικός)[8] βρέθηκε κρυπτόμενος στο Όρος μετά την κατάληψη της Ελλάδας από τους Γερμανούς (προκειμένου να διαφύγει από εκεί στη Μέση Ανατολή) και ρώτησε τον πατέρα Θεοφάνη, Ρώσο μοναχό, «Πού να στηριχτούμε;», πήρε από αυτόν την εξής απάντηση: -Έχουμε στήριγμα την Ορθοδοξία. Αυτή θα μας σώσει, με την αγάπη και τη λευτεριά, και μαζί μ' εμάς ολόκληρη την κτίση. Η Ορθοδοξία δεν χάνεται, ό,τι και να γίνει. Πέφτουν Αυτοκρατορίες, γκρεμίζονται πολιτισμοί, αλλάζει ολοένα ο κόσμος, μα η Ορθοδοξία μένει, γιατί είναι μέσα μας ζωντανή, όπως την πρώτη μέρα που μας την έδωσε ο Χριστός, είναι η ίδια η ζωή μας εν Χριστώ. Κοίταξε μέσα σου και θα τη δεις. Ρώτησε και θα σου μιλήσει, θα σε οδηγήσει στο δρόμο του Θεού, όποιο κι αν είναι οι σκοποί σου[9].

(συνεχίζεται)

[1] Θ. Ξύδης, όπ. παρ. σ.1560.

[2] Θ. Ξύδης, όπ. παρ. σ.σ.1560-1561.

[3] Στην ψηφιακή διεύθυνση: <http://www.im-leka.gr/index.php?categoryid=2> (ημερ. ανάκτησης: 24-9-2016).

[4] Λ. Κουρκουβέλας, «Η στροφή προς την ορθοδοξία» στο Γιώργος Θεοτοκάς (1905-1966): Πολιτικός στοχαστής (Αθήνα: Εκδοτικός οίκος Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον κοινοβουλευτισμό και τη δημοκρατία, 2013)201-202.

[5] Όλες οι παρενθέσεις του κειμένου είναι του συντάκτη και μπαίνουν προκειμένου να κατανοηθεί καλύτερα το κείμενο.

[6] Γ. Θεοτοκάς, Ασθενείς και οδοιπόροι Α' (Αθήνα: Εκδοτικός οίκος Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 112012)34.

[7] Α. Μαντάς, «Γιώργος Θεοτοκάς και ορθόδοξη πνευματικότητα: μια πορεία σε οικεία ενδοχώρα» στη Νέα Εστία 1776 (2005)443.

[8] Γ. Θεοτοκάς, Ασθενείς και οδοιπόροι Β' (Αθήνα: Εκδοτικός οίκος Βιβλιοπωλείο της Εστίας,